

*Студент 1 курсу Національної академії
внутрішніх справ*

Ткачук Борис Олександрович

ЗНАЧЕННЯ НОРМ-ДЕФІНІЦІЙ В ПРАВОЗАСТОВЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Актуальність теми. Множинність норм права породжує необхідність їх групування за певними критеріями. В залежності від функцій, що виконують норми права в механізмі правового регулювання, їх поділяють на основні (правила поведінки), і допоміжні - спеціалізовані (нетипові). До спеціалізованих (нетипових) норм права належать, зокрема, норми-дефініції.

Норми-дефініції – це норми, які містять визначення правових понять [1, с. 292]. Які є ваговою частиною понятійного інструментарію системи законодавства, що сприяє її формальній визначеності.

Метою дослідження є наукове вивчення і пізнання норм-дефініцій, а також з'ясування їх значення в правозастовчій діяльності поліції.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб бути надійною основою вирішення конкретних життєвих проблем, поняття повинні постійно оновлюватися, вбираючи в себе увесь досвід суспільного життя. Вказані вимоги, в першу чергу, повинні знайти своє втілення в стрункій і не суперечливій системі дефініцій вітчизняного законодавства – сукупності упорядкованих нормативно-правових актів, які реалізуються у правозастосовчій діяльності Національною поліцією.

У норми-дефініції не містять жодного зайвого елемента, адже кожне неозначене чітко слово або конструкція несуть у собі потенційну загрозу розмити або змінити правовий зміст, внести у законодавчий текст нові смислові відтінки, призвести до двозначності, а значить і різночитання правової норми тими, хто шукає у законі прогалини.

Найбажанішою для правозастосування є норма-дефініція, яка містить перелік найістотніших ознак поняття, відкинувши ті, що не мають значення для юридичної практики (правозастосування). Бажано, щоб ці ознаки розташовувались у логічній послідовності (від загального до конкретного; від головних (первинних) до менш важливих (вторинних) тощо). На першому місці має бути поставлено категоріальні ознаки, що засвідчують приналежність поняття до більш загальної категорії (роду, класу). Родове поняття об'єднує видові поняття, між ними існують ієрархічні зв'язки (підпорядкованість видових назв родовим). Ось чому в дефініції родові ознаки передують видовим. У цілому дефініція повинна мати категоріальний (родо-видовий) характер.

Саме за такою логікою побудовано саму дефініцію категорії Національна поліція України. Так, відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» [2] Національна поліція України (далі - поліція) - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Тут згадується загальна категорія – «центральний орган

виконавчої влади», до якої належить безпосередньо і Національна поліція України. Далі зазначаються такі характерні риси та завдання як: служба суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидія злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Ще одним прикладом норми-дефініції у вищезазначеному законі є категорія «поліцейський». Так, відповідно до ч. 1 ст. 17, поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції. Фактично в цій нормі-дефініції містяться чотири ознаки поліцейського, а саме:

- має бути громадянин України;
- складання Присяги поліцейського;
- проходження служби на відповідних посадах у поліції;
- наявність присвоєного спеціального звання поліції.

Часто норми-дефініції можна зустріти на початку тексту нормативно-правового акту, що пояснюється необхідністю визначення основних категорій, які використовуються в самому нормативно-правовому джерелі. Це зумовлюється необхідністю більш ефективного застосування як норм-дефініцій, так нормативно-правового акта в цілому.

Разом з тим, у Законі України «Про Національну поліцію» спостерігається приклад, коли норма-дефініція міститься не на початку тексту самого закону. Таким прикладом може бути поняття «поліцейський захід», дефініцію якого викладено в ч. 1 ст. 29 Закону України «Про Національну поліцію». Отож, поліцейський захід - це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. Саме таке місце розташування норми-дефініції «поліцейський захід» логічно обумовлено розділом Розділ V, що носить назву «Поліцейські заходи», тож на початку цього розділу, в ч. 1 ст. 29, розташована ключова для даного розділу норма-дефініція, що є визначальною для всього змісту розділу.

Разом з тим, в безпосередній правозастосовчій діяльності Національної поліції норми-дефініції також відіграють визначальну роль.

Для прикладу, в ході застосування Кримінального кодексу України (далі - ККУ), розслідування злочинів, поліцейські безперечно не можуть оминати своєю увагою норми-дефініції кримінально-правового характеру. Звісно ж, ключовою нормою-дефініцією тут є поняття злочину, передбачене ч. 1 ст. 11 ККУ. Відтак, злочином є передбачене Кримінальним кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину. Але дана норма-дефініція сформульована таким чином, що для повного розуміння її змісту необхідно знати також норму-дефініцію «суб'єкт злочину», викладену вже в ч. 1 ст. 18 ККУ. Отже, суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до Кримінального Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Тепер для більш повного розуміння категорії «суб'єкт злочину» потрібно знати такі категорії, як «осудність особи» та «вік, з якого відповідно до Кримінального Кодексу може наставати

кримінальна відповідальність». Відповідно до ч. 1 ст. 19 ККУ осудною визнається особа, яка під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність, передбачений ст. 22 ККУ. За загальним правилом це шістнадцятирічний вік, а за окремі злочини, передбачені ч. 2 ст. 22 ККУ це також і вік від чотирнадцяти до шістнадцяти років.

Отже, для уявлення комплексної дефініції злочину, можемо сформулювати таку модель: *злочином є передбачене Кримінальним кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене фізичною особою, яка під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (або бездіяльність) і керувати ними, а також досягла шістнадцятирічного віку, а в окремих випадках – чотирнадцятирічного віку.*

Можливо, така дефініція злочину дещо громіздка, тож доречніше користуватись конструкцією, закладеною у Кримінальному кодексі України.

Звісно, кримінальне право не єдина галузь вітчизняного права, в рамках якої здійснює правозастосовчу діяльність Національна поліція. Проте, саме на прикладі норми-дефініції «злочин» можна прослідкувати необхідність комплексного розуміння змісту нормативно-правового акту для ефективного їх застосування правоохоронними органами.

Але варто пам'ятати, що далеко не кожен юридичний термін має законодавчо закріплену дефініцію: термін, що створюється і функціонує у правовій науці чи правозастосовчій практиці, може не фіксуватися в законах, а мати лише наукову чи науково-прикладну дефініцію (наприклад, правосвідомість).

До законодавчої термінології, в тому числі визначеної у нормах-дефініціях, окрім власне юридичних термінів (адвокатура, адміністративне правопорушення, кримінальне правопорушення, амністія, апеляційний суд та ін.) належать також терміни інших спеціальних галузей суспільної діяльності (техніки, промисловості, зв'язку, торгівлі, медицини, мистецтва тощо), які, залежно від конкретного предмета правового регулювання, потребують обов'язкового визначення в законодавчому акті (аудіовізуальний твір, дорогоцінні метали, санітарні та протиепідемічні заходи, тваринний світ, телекомунікація, технології військового призначення, товари, транспортні засоби, туризм, тютюнові вироби, ядерна установка тощо). Тематичне розмаїття таких суміжних термінів дедалі зростає, оскільки сфера правового регулювання охоплює усе більше коло суспільних відносин.

Не можна ігнорувати й появу неологізмів та заміну одних термінів іншими. Так, сам термін «національна поліція» увійшов у вітчизняний обіг у 2015 році, коли було прийнято відповідний закон. До того використовувалась назва «міліція», які ми ще й досі можемо чути у побутовому спілкуванні наших громадян.

Висновки. Норми-дефініції відіграють важливу роль в правозастосовчій діяльності Національної поліції, наповнюючи змістом окремі правові категорії та сприяючи належному і законному функціонуванню правоохоронних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести : підручник / Н.М. Крестовська, Л.Г. Матвеева. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – 584 с.
2. Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 з наступними змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 з наступними змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.